

PRÁVNÍ ASPEKTY KRYPTOMĚŇ

JAN EISENREICH, PETRA KUNDRÁTOVÁ

Abstract: **Legal Aspects of Cryptocurrencies**

The article aims to summarize the essence of technology of cryptocurrencies (virtual currencies), to briefly describe their history and to legally analyse them. The text is focused on the current legislation on cryptocurrencies and on the various approaches which are applied on them in different countries. The bitcoin is used as an example of cryptocurrency as the most famous representative of it these days. It was found out in the article, that it was very difficult to legally classify the cryptocurrencies, mainly because of the fact that they were almost outside the scope of legal regulation thanks to their essence of functioning. The states still hesitate to choose the approach to cryptocurrencies. However, some of them have already decided to create legal acts applicable on cryptocurrencies.

Keywords: cryptocurrency; bitcoin

Klíčová slova: kryptoměna; bitcoin

DOI: 10.14712/23366478.2017.45

1. ÚVOD

Pojem kryptoměn nebo virtuálních měn se v poslední době dostal do centra zájmu médií zejména v souvislosti s nejproslulejším zástupcem těchto měn, a to bitcoinem, který si získal svou pozornost jednak kvůli technice, která je využita pro jeho získávání, jednak díky skokově rychlému nárůstu jeho ceny. Ačkoliv na první pohled téma kryptoměn nemá s právem nic společného, protože podstata kryptoměn je určena (a limitována) především technickým řešením a spadá zejména do oblasti informačních technologií, opak je pravdou. Hlavně díky enormnímu zájmu veřejnosti o bitcoin se začalo objevovat také spousta právních otázek týkajících se obchodování s kryptoměnami. Tento článek si proto klade za cíl shrnout technologickou podstatu kryptoměn, resp. virtuálních měn, popsat jejich historii, po právní stránce je analyzovat a přiblížit jejich současnou právní úpravu.

2. POJEM KRYPTOMĚN A JEJICH HISTORIE

Používání platebních karet, zadávání příkazů k úhradě v internetovém bankovníctví a placení za objednané zboží přes PayPal je už v současnosti běžné. Společným jmenovatelem u všech uvedených způsobů je existence tzv. trusted third party. Trusted third party funguje jako zprostředkovatel, který elektronické platby zpracovává. Těmito zprostředkovateli bývají různé finanční instituce (banky, spořitelny apod.),¹ které potvrdí, že zákazník disponuje na svém účtu určitou částkou a že platba tedy může být provedena. Systém založený právě na centralizaci má však tu nevýhodu, že je relativně pomalý a náchylný ke zneužití. Kryptoměny v tomto směru přinesly určitou alternativu k takovému systému. Obecně jsou totiž založeny na využití metod kryptografie, které nahrazují bezpečnostní opatření a opatření proti padělání,² jinak zajišťované výše zmíněnou třetí stranou.

Zmínky o kryptoměnách a potenciálu jejich využití je možné datovat do minulého století (např. myšlenky cypherpunkmovement,³ konkrétně pak koncept virtuální měny b-money publikovaný japonským programátorem Wei Dai roku 1998⁴). Bezesporu největší průlom však kryptoměny zaznamenaly s představením bitcoinu, peněz založených na kryptografickém základě vytvořené člověkem vystupujícím pod pseudonymem Satoshi Nakamoto.⁵ V současné době existují stovky více či méně známých kryptoměn, přičemž jejich přesný počet není možné určit. Kromě již zmíněného bitcoinu lze zmínit např. Ethereum, Litecoin či Ripple.⁶ Jednotlivé druhy se pak mezi sebou liší principem jejich fungování.

3. BITCOIN JAKO KRYPTOMĚNA Č. 1

Když v roce 2008 Satoshi publikoval koncept fungování bitcoinu (BTC), asi nikdo nečekal, že se tato kryptoměna stane populární po celém světě a její cena vystoupá na několik tisíc dolarů.⁷ Samotného autora (či skupinu autorů) se od té doby snažilo vypátrat mnoho lidí, avšak doposud se to nikomu nepodařilo. Satoshi byl dokonce nominován na Nobelovu cenu, ale nominace vzhledem k jeho anonymitě nebyla přijata.⁸

Satoshiho systém funguje na peer-to-peer (jako český ekvivalent se většinou používá označení klient-klient) principu. Platby probíhají tedy mezi jednotlivci, přičemž dou-

¹ V právním řádu České republiky viz zejména ustanovení § 5 zákona č. 284/2009 Sb., zákon o platebním styku.

² Viz např. Cryptocurrency. In: *Techopedia* [online]. 2011 [cit. 2017-11-03]. Dostupné z: <https://www.techopedia.com/definition/27531/cryptocurrency>

³ Blíže k tomu Silk Road: Theory & Practice. In: *gwern.net* [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné z: <http://www.gwern.net/Silk%20Road>

⁴ B-money. *Weidai* [online]. [cit. 2017-12-01]. Dostupné z: <http://www.weidai.com/bmoney.txt>

⁵ NAKAMOTO, Satoshi. *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System* [online]. [cit. 2017-10-09]. Dostupné z: <http://bitcoins.info/bitcoin.pdf>

⁶ Výčet různých druhů virtuálních měn lze najít např. zde <https://coinmarketcap.com/all/views/all/>.

⁷ Aktuální kurz bitcoinu viz např. zde <https://www.coindesk.com/price/>

⁸ MADORE, P. H. Satoshi Nakamoto Not Eligible For Nobel Prize. *CryptocoinsNews* [online]. 2015 [cit. 2017-09-08]. Dostupné z: <https://www.cryptocoinsnews.com/satoshi-nakamoto-not-eligible-nobel-prize/>

ble spending (dvojitým utrácení) brání zařazování jednotlivých operací do blockchainu, který si lze představit jako veřejný seznam všech bitcoinových transakcí. Právo zařadit transakci do blockchainu mají tzv. těžaři, anglicky označovaní jako miners. Ti, zjednodušeně řečeno, poskytují výkon svých počítačů k výpočtu složitých algoritmů. Po nalezení řešení tohoto matematického problému získají těžaři právo k potvrzení bloku transakcí, za což dostanou předem určený počet bitcoinů. Po tomto potvrzení jsou transakce v bloku zařazeny do zmíněného veřejného seznamu, čímž je zabráněno tomu, aby někdo utratil ten samý bitcoin dvakrát.⁹

Před nedávnem čelil bitcoin krizi kvůli neshodám uvnitř bitcoinové komunity.¹⁰ Část minerů odmítala navrhované technologické změny, které měly vést k vylepšení fungování bitcoinového systému. Změny sice nakonec byly přijaty, ale zároveň s nimi byla vytvořena také alternativa nazvaná Bitcoin Cash (BCH).¹¹ V současné době tedy vedle sebe existují jak BTC, tak BCH, přičemž původní bitcoin je na tom z hlediska ceny výrazně lépe.¹²

V dalších odstavcích článku bitcoin slouží jako příklad kryptoměny. Byl zvolen zejména s ohledem na svou rozšířenost a popularitu, zároveň s ním operuje také naprostá většina soudních rozhodnutí a stanovisek zaměřených na virtuální měny. Kryptoměn však, jak již bylo řečeno, existuje velké množství a stále vznikají nové, přičemž každá má trochu jiná pravidla fungování. Proto je v současnosti takřka nemožné všechny z právního hlediska popsat a zobecnit získané poznatky, neboť co ve virtuálním světě platí dnes, nemusí už platit zítra, což jen dokládá dynamiku současného vývoje kryptoměn.

4. KRYPTOMĚNA JAKO VĚC (KOMODITA)

Z výše uvedených důvodů je jakákoli právní kvalifikace kryptoměn značně obtížná, a to právě s ohledem na proměnlivost jejich jednotlivých reprezentantů v čele s bitcoinem. Jsou tedy kryptoměny věci v právním smyslu?

Věc je dle § 489 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“), definována jako „vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí“. Vzhledem k tomu, že kupříkladu bitcoin nemá povahu samostatného předmětu, mohlo by se jednat o věc nehmotnou v souladu s ustanovením § 496 odst. 2 obč. zák. K tomuto závěru dochází Pomaizlová.¹³ Podobně také Szostok považuje bitcoin za věc ve smyslu obč. zák.¹⁴

⁹ NAKAMOTO, Satoshi. *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System* [online]. [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <http://bitcoins.info/bitcoin.pdf>

¹⁰ k tomu viz SHIN, Laura. Bitcoin Cash Skyrockets, Bitcoin Price Drops As Civil War Continues. *Forbes* [online]. 2017 [cit. 2017-12-01]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/laurashin/2017/11/12/bitcoin-cash-skyrockets-bitcoin-price-drops-as-civil-war-continues/#71e4b1e535b5>

¹¹ viz např. SMITH, Jake. The Bitcoin Cash Hard Fork Will Show Us Which Coins Best. *Fortune* [online]. 2017 [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <http://fortune.com/2017/08/11/bitcoin-cash-hard-fork-price-date-why/>

¹² Crypto Currency Market Capitalizations. *CoinMarketCap* [online]. 2017 [cit. 2017-12-01]. Dostupné z: <https://coinmarketcap.com/>

¹³ POMAIZLOVÁ, Karin. Bitcoin a jiné virtuální měny z pohledu práva. *CFO World on-line* [online]. IDG Czech Republic, a. s., 2017 [cit. 2017-10-09]. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/legislativa/bitcoin-z-pohledu-prava-4199>

¹⁴ SZOSTOK, David. Bitcoin jako věc v právním smyslu. *Právní rádce*, 2016, 24(5), s. 24–26.

Naproti tomu Kohajda s Moravcem upozorňují na problematické aspekty takového zařazení a uzavírají, že na otázku, zda je bitcoin věcí v právním slova smyslu, zatím není možné jednoznačně odpovět.¹⁵

Pro účely právní teorie lze na bitcoiny nahlížet zjednodušeně pouze jako na data – informace, které jsou určitým způsobem využívány v rámci platebního systému navrženého Satoshim. Vzhledem k tomu, že jde z hlediska teorie o velmi specifickou otázku, která doposud nebyla řešena judikatorně, jsme toho názoru, že nelze bez dalšího konstatovat, že je bitcoin věcí ve smyslu obč. zák. Naopak si tato otázka žádá hlubší analýzu opírající se nejen o dvě zákonná ustanovení. Zároveň v žádném případě nebude možné případný závěr zobecnit na všechny jednotky různých kryptoměn, neboť, jak již bylo řečeno, jsou mezi nimi velké rozdíly dané odlišným technologickým řešením.

Zároveň bychom mohli uvažovat o zařazení bitcoinu pod pojem komodita podobně, jako je tomu v USA.¹⁶ V českých právních předpisech není pojem komodita jasně definován, což celou situaci značně ztěžuje. Podle § 1 odst. 1 zákona č. 229/1992 Sb., zákon o komoditních burzách, jsou komodity zbožím, které je předmětem obchodování na komoditní burze. Zákon č. 256/2004 Sb., zákon o podnikání na kapitálovém trhu, pak pouze odkazuje na nařízení Komise (ES) č. 1287/2006. V tomto nařízení je v článku 2 odst. 1 potom komodita definována jako jakékoliv zboží zaměnitelné povahy, které lze dodat, včetně kovů a jejich rud a slitin, zemědělských výrobků a energie, např. elektřiny. Vzhledem k tomu, že zboží je v judikatuře Soudního dvora EU pojímáno poměrně široce,¹⁷ lze se domnívat, že bitcoin skutečně může být vnímán také jako komodita ve smyslu právní úpravy vztahující se na komoditní burzy.

5. PENÍZE NEBO MĚNA?

Dále se nabízí otázka, zda je vůbec možné bitcoin a jiné kryptoměny považovat za peníze, případně elektronické peníze. A jde skutečně o měnu, jak je chápána v právní teorii?

Peníze jsou v obecné ekonomické teorii chápány jako forma aktiva, které je všeobecně přijímáno při směně a platbách. Peníze by kromě toho měly být schopny také vyjadřovat hodnotu zboží či služeb (denominátor hodnoty) a uchovat ji (tezaurační prostředek).¹⁸ Jako hlavní argument proti označování bitcoinu za peníze v ekonomickém slova smyslu se většinou objevuje právě poukaz na to, že není všeobecně přijímán jako prostředek směny či plateb.¹⁹ Tuto námitku je samozřejmě možné uznat u ostatních

¹⁵ KOHAJDA, Michael, Jiří MORAVEC. Legal aspects of bitcoin under the Czech law. *Daně a finance*, 2016, 24(4), s. 36–46.

¹⁶ Viz sdělení U. S. COMMODITY FUTURES TRADING COMMISSION ze dne 17. 9. 2015 dostupné z: <http://www.cftc.gov/PressRoom/PressReleases/pr7231-15>

¹⁷ Např. rozsudek ve věci C-7/68 dostupný z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61968CJ0007>

¹⁸ K tomu viz blíže BAKEŠ, Milan, Marie KARFÍKOVÁ, Petr KOTÁB, Hana MARKOVÁ, Radim BOHÁČ, Petr NOVOTNÝ, Michael KOHAJDA, Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, kapitola XVIII.

¹⁹ MANGUN, John. Why Bitcoin is not money. *BusinessMirror* [online]. 2017 [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <https://businessmirror.com.ph/why-bitcoin-is-not-money/>

zatím nepříliš rozšířených kryptoměn, avšak u bitcoinu začíná být v dnešní době tato kritika přinejmenším diskutabilní. Vzhledem k tomu, že legální definice peněz v právním řádu neexistuje, je nutné pro naše účely vycházet z té ekonomické.

V tomto kontextu je také potřeba zdůraznit analýzu Evropské centrální banky z roku 2015, která tvrdí, že virtuální měny nejsou v právním slova smyslu ani peníze ani měna.²⁰ Zároveň však nevylučuje, že se v budoucnu některé virtuální měny stanou způsobilé pro to, aby byly za formu peněz skutečně označeny. Není tomu tak již nyní, kdy je možné s bitcoiny platit v různých obchodech, kavárnách či e-shopech a jejich směnitelnost za peníze uznané za měnu je poměrně snadná? Přikláníme se k názoru, že minimálně bitcoin již lze za peníze v ekonomickém významu považovat.

Měna pak může být definována jako „*konkrétní soustava peněz zavedená v určitém státě a systematicky upravená právním řádem tohoto státu*“.²¹ Důležitým atributem je potom právě uznání státem, který zároveň nastaví pravidla a podmínky, jak měnu chránit a užívat. Ačkoliv se pro virtuální měny tedy v běžné řeči používá označení měna,²² za měnu z právního hlediska je zatím považovat nelze, neboť nespĺňují uvedenou definici. Na druhou stranu kupříkladu v USA lze ale najít i opačné názory. Zmínit je možné třeba soudce Mazzanta z Texasu²³ či soudkyni Forrest z New Yorku²⁴. Zůstává také otázkou, jaké bude mít pro tuto právní klasifikaci důsledky uznání bitcoinu jako měny určitým státem.

Na okraj je také možné zmínit pojem elektronické peníze, který bývá občas používán jako obecné označení pro kryptoměny.²⁵ Z hlediska zákona č. 284/2009 Sb., o platebním styku, však dle našeho názoru nelze např. bitcoin za elektronické peníze ve smyslu tuzemské právní úpravy označit, neboť nespĺňuje definici uvedenou v § 4 odst. 1 tohoto zákona. Bitcoin nepředstavuje pohledávku vůči tomu, kdo jej vydal a stejně tak není vydáván osobami oprávněnými k vydávání elektronických peněz dle § 6 zákona č. 284/2009 Sb., zákon o platebním styku.

²⁰ Virtual currency schemes – a further analysis. *European Central Bank*. 2014 [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>

²¹ BAKEŠ, Milan, Marie KARFÍKOVÁ, Petr KOTÁB, Hana MARKOVÁ, Radim BOHÁČ, Petr NOVOTNÝ, Michael KOHAJDA a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 336.

²² Jako příklad viz § 2 odst. 1 písm. l) zákona č. 253/2008 Sb., zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, který zavádí pojem virtuální měna a definuje jej pro své účely jako „*elektronicky uchovávanou jednotku bez ohledu na to, zda má nebo nemá emitenta, a která není peněžním prostředkem podle zákona o platebním styku, ale je přijímána jako platba za zboží nebo služby i jinou osobou odlišnou od jejího emitenta*“.

²³ HILL, Kashmir. Federal Judge Rules Bitcoin Is Real Money. *Forbes* [online]. 2013 [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/kashmirhill/2013/08/07/federal-judge-rules-bitcoin-is-real-money/#2b01d16327b8>

²⁴ MCCORMICK, Rich. Judge in Silk Road criminal case says Bitcoin is as good as money. *The Verge* [online]. 2014 [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <https://www.theverge.com/2014/7/9/5885649/bitcoin-as-good-as-money-says-judge-silk-road-case>

²⁵ MARTINÁK, Tomáš a kolektiv. *Bezhotovostní peníze versus elektronické peníze*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, s.r.o., 2015, s. 47.

6. POHLED ČESKÉ NÁRODNÍ BANKY A SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE

Podle vyjádření pracovníků České národní banky není k obchodování s bitcoiny či k jejich směně nutné povolení ČNB. Stejně tak nepovažují bitcoiny za cizí měnu, cenný papír, derivát, platební službu, investiční nástroj či elektronické peníze.²⁶ Aktuálnost tohoto stanoviska potvrdil letos v lednu také Michal Vodrážka, ředitel odboru dohledu nad peněžním oběhem a platebními systémy ČNB.²⁷

Poměrně velký průlom v otázce daňové kvalifikace kryptoměn nastal v roce 2015 s rozsudkem soudního dvora EU ve věci Skatteverket proti Davidu Hedqvistovi.²⁸ Soudní dvůr řešil otázku, zda je směna virtuální měny za tradiční měnu (a naopak) službou poskytovanou za úplatu ve smyslu směrnice Rady 2006/112/ES o DPH a zda jsou tedy takové operace osvobozeny od daně. SDEU rozhodl, že se skutečně jedná o poskytnutí služby, které je osvobozeno od DPH. Nákup či prodej bitcoinů za některou z „tradičních“ měn by tedy dle tohoto rozsudku neměl být předmětem daně z přidané hodnoty. Co se týče ostatních daňových aspektů včetně daně z příjmu, jedná se o velmi rozsáhlé téma, kterému by měla být věnována pozornost odborné veřejnosti.

7. DIVERZITA PŘÍSTUPŮ KE KRYPTOMĚNÁM

Je nutné poznamenat, že právní přístup ke kryptoměnám se v různých zemích světa výrazně liší. Zatímco v některých státech jako Bolívie²⁹ či Kyrgyzstán³⁰ je použití bitcoinu a jiných virtuálních měn přímo zakázáno, jiné státy volí cestu právní regulace podmínek používání.³¹ Jak bylo nastíněno výše, Česká republika a Evropská unie jsou zatím zdrženlivější a nejspíše čekají, jak se situace na poli kryptoměn dále vyvine.

V kontextu liberální demokracie nelze za pozitivní označit první restriktivní přístup. Je samozřejmě pravdou, že zejména bitcoin byl v minulosti již několikrát zneužit k financování ilegálních obchodů, avšak nelze očekávat, že státní zákaz tyto praktiky zastaví. Kdo chce bitcoin používat k trestné činnosti, bude tak s největší pravděpodobností činit i nadále. Státním zákazem se ale zavře cesta ostatním, kteří se chtějí stát členy

²⁶ Vyjádření dostupné zde: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/faq/stanoviska_a_odpovedi/pdf/obchodovani_s_bitcoiny.pdf

²⁷ Rozhovor dostupný z: https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2017/cl_17_170125_vodrazka_roklen24.html

²⁸ Text rozsudku dostupný zde: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30ddaa07debb40e04441a6c4f29a93e79f26.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuRbxn0?text&docid=170305&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir&occ=first&part=1&cid=785381>

²⁹ CUTHBERTSON, Anthony. Cryptocurrency Round-Up: Bolivian Bitcoin Ban, iOS Apps & Doge coin at McDonald's. *International Business Times*. 2014 [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <http://www.ibtimes.co.uk/cryptocurrency-round-bolivian-bitcoin-ban-ios-apps-dogecoin-mcdonalds-1453453>

³⁰ Warning of the National Bank of the Kyrgyz Republic. *National Bank of the Kyrgyz Republic* [online]. 2014 [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <http://www.nbkr.kg/searchout.jsp?item=31&material=50718&lang=ENG>

³¹ jedná se např. o Japonsko (k tomu blíže zde <https://www.coindex.com/japan-bitcoin-law-effect-tomorrow/>) nebo Austrálii (blíže <https://www.cnb.com/2017/08/17/bitcoin-faces-regulations-crackdown-by-asia-pacific-country.html>)

komunity kryptoměn, ať už ze zvědavosti nebo z touhy po zisku. Na druhou stranu je otázkou, zda je vhodné s právní regulací vyčkávat v domnění, že virtuální měny jsou jen chvilkovou módní záležitostí, která je odsouzena k zániku.

8. ZÁVĚR

Ačkoliv je možné koncept kryptoměn vysledovat až do minulého století, teprve v posledních letech se dostávají do povědomí široké veřejnosti, a to hlavně díky jejich nejznámějšímu zástupci – bitcoinu. Kryptoměny díky metodám kryptografie nepotřebují žádnou oficiální instituci, která potvrzuje finanční transakce, což je staví téměř mimo systém práva a činí zároveň atraktivními pro některé investory. Lze jednoznačně uzavřít, že virtuální měny je z právního hlediska velmi komplikované jakkoliv pojmut, neboť je jejich regulace právními předpisy zatím spíše výjimkou. Odborná veřejnost se neshoduje ani v základních otázkách, zda jde o věc, peníze či měnu, což je ovšem patrně jeden z cílů, který tvůrci kryptoměn měli. Zcela jistě tedy bude zajímavé sledovat, jak se právní teorie a praxe v různých státech vypořádá s tímto zatím stále vcelku novým fenoménem.

Mgr. Jan Eisenreich
Advokátní kancelář Ladislav Drha
jan.eisenreich@ak-drha.cz

Petra Kundrátová
Advokátní kancelář Ladislav Drha
petra.kundratova@ak-drha.cz